

נוביני קרקובסקיה **Nowiny Krakowskie**

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
ZWIAZEK KRAKOWIAN W IZRAELU
ASSOCIATION OF CRACOWIANS IN ISRAEL

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס: **לילי הבר**
 כתובת: ת.ד. 17209 תל אביב 69051
 דואר אלקטרוני: lili@lyhaber.com
 טלפון: 09-9579540 פקס: 054-4436366

גליון 31, פברואר 2009 שבת ה'תשס"ט

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

ירושלים וקרקוב - ערים קדושות

הערים האלה אתרים שהם מוקדי עליה לרגל לדתות שונות. במשך מאות שנים חיים בערים בהן, בדו-קיום, קבוצות אתניות שונות, תוך יצירת מרקם תרבותי וחברתי מורכב.

אדם מיצקביץ ומרכז התרבות הבינלאומי בקרקוב. מטרת הכנס היא להצביע על תפקידים של גורמים דתיים בהתפתחותן של ערים גדולות. ירושלים היא "עיר קדושה" וכך נחשבת גם קרקוב. בתחומי

ב-23-24 במרץ 2009 יתקיים, באקדמיה לאמנויות בצלאל בקמפוס הר הצופים בירושלים, כנס "ירושלים וקרקוב, ערים קדושות". הכנס מתקיים במסגרת שנת פולין בישראל, ומארגן על ידי מכון

קצרים

ה"חוג הפולני" בבאר שבע, שמתכנס בכל יום ראשון האחרון של החודש, הקדיש את מפגשו ל**נתן גרוס** ז"ל וליצירתו. בפגישה הוקרן הסרט "טנגו", שהוכן על ידי הטלוויזיה הפולנית על נתן, וכלל גם הקדמה מוקלטת של יעקב גרוס, בנו של נתן. "סתיו קרקובאי", סרטם המרגש של יורם גרוס, אחיו של נתן, ויעקב גרוס, חתמו את הערב.

♦♦♦
 ברח' סטרדום 11 בקרקוב נפתח לאחרונה, על ידי פרופ' סקוטניצקי ואחרים, **מרכז לדיאלוג**. מטרת המרכז היא לבנות קשרים בין אנשים מלאומים, דתות ותפישות עולם שונות, וזאת באמצעות מפגשים בין מורים ומחנכים, ארגון תערוכות, איסוף מסמכים והידוק הקשרים הבין לאומיים..

המרכז פונה בבקשה אל כל החברים בארגוננו לשלוח אליהם פרקי זכרונות מקרקוב של פעם, סיפורים ואנקדוטות מאותם ימים, צילומים משפחתיים וכל מידע שיכול לשרת את מטרותיו של הארגון החדש. את החומרים אפשר לשלוח לארגון יוצאי קרקוב בישראל או ישירות למרכז בקרקוב.

דמי חבר

שנת כספים חדשה החלה, ואנו פונים בבקשה כי תקדימו ותשלמו את דמי החבר השנתיים.

שלחו המחאה בסך 120 ש"ח לארגון יוצאי קרקוב בישראל ת.ד. 17209, תל אביב 69051

אבלים ומשתתפים בצער המשפחה על מותה של חברתנו

ברוניסלבה (ברונקה) בורנשטיין ז"ל
 לבית לרמר

חשיבה בעידן שאחרי השואה. קולות מפולין

ביאליסטוק, ד"ר סבסטיאן רייק ממשרד החוץ הפולני, אבישי הדרי מתרגם ובימאי תאטרון, מרדכי פלצור השגריר לשעבר בפולין והרצל מקוב מנהל מרכז מורשת בגין.

בירושלים (רח' נכון 6). הפנל מארגן על ידי הקונגרס היהודי העולמי, מרכז מורשת מנחם בגין, משרד החוץ הפולני, והמכון הפולני. משתתפים: פרופ' דניאל גרינברג מאוניברסיטת

ב-3 במרץ יתקיים פנל ישראל-פולני על השפעתה של השואה על החשיבה הפולנית. הפנל יערך לכבוד השקת ספר הכולל מאמרים של אנשי רוח בולטים מפולין, ויתקיים במרכז מורשת מנחם בגין

בין דו-קיום לבין גירושין

לציון 25 שנות מחקר בנושא תולדות ותרבות יהודי פולין ויחסי פולנים-יהודים יתקיים כנס המבקש לסכם את מצבו של המחקר בנושא זה. הכנס הראשון התקיים באוניברסיטת אוקספורד בשנת 1984, ביוזמתו של פרופ' אנתוני פולנסקי, והכנס יאפשר להצביע על נושאים שעדיין לא נחקרו בהיסטוריה של יהודי פולין וביחסי פולין

ויהודים. בכנס תוצג תערוכה שתחשוף את הישגי המחקר הפולני. מארגני הכנס הם הפקולטה למדעי היהדות באוניברסיטה היגלונית בקרקוב, האוניברסיטה העברית בירושלים, אוניברסיטת ברנדייס, אוניברסיטת תל אביב, יוניבסיטי קולג' בלונדון ואוניברסיטת מקגיל במונטריאול.

צלינה שתיל לבית אורטנר

בקרוב, והיא דרשה לראות את הגופה. לאחר ויכוח ניאווה להראות לה את גופת בעלה- שמת עם חיך על פניו. משפחת רשף אימצה את צלינה בכל מובן המילה - היא קראה להוריו של בצלאל אבא ואמא, ונשארה בקשר הדוק עם המשפחה עד היום. גם לאחר שהקימה משפחה חדשה, ראתה בה משפחת רשף קרובת משפחה מדרגה ראשונה.

11 חודשים בלבד לאחר החתונה נהרג בצלאל בחיפה, בזמן מלחמת העצמאות - אך שעה קלה לאחר שהופסקו הקרבות - הוא נורה כאשר ישב באוטובוס. צלינה סירבה להאמין, רק ששתיים קודם לכן קיבלה ממנו פתק שהוא יגיע

כיצד צולח אדם שואה ואובדן, והופך את חייו לסיפור הצלחה גדוש עשייה ושמחת חיים, למרות העצב המלווה אותו תמיד?

צלינה אורטנר-שתיל נולדה בקרקוב, והיתה בת שלוש עשרה, כשפרצה מלחמת העולם השנייה. צלינה עברה מגוון לגטו ומאקציה לאקציה, ושרדה במזל. לא כך בני משפחתה שנרצחו כולם, והילדה צלינה, נותרה לבסוף לבדה במחנה ההשמדה בוכנינה, שם המוות ארב לה בכל רגע.

צלינה הצליחה לברוח, ובתום דרך ארוכה, מפותלת ורבת סכנות, כשהמלחמה באירופה עדיין בעיצומה, היא מגיעה לארץ ישראל, והיא בת תשע עשרה.

במהלך לימודיה בטכניון פגשה צלינה את אהבת חייה, בצלאל רשף, וכעבור זמן קצר הם נישאו. כאן, במלחמת העצמאות, פוקד את צלינה אובדן נורא נוסף,

צלינה, למרות האובדן והשכול שחוותה, מעולם לא איבדה את האופטימיות שלה, את יושרה ואת אמונה באדם, ושוב מצליחה להפוך את הקושי והכאב לכוח מניע של עשייה והתפתחות.

מהשיחות שניהלה עם צלינה אורטנר-שתיל ועם מכריה, רקמה אסתי פילרסדורף ספר מרתק ומרגש על אישה מיוחדת במינה, שרוחה החופשית וכוחותיה הנדירים אפשרו לה לעבור מסע בלתי אפשרי.



קורותיה של מריסה קלר (מרים רביד)

נולדתי ב-1 באוגוסט 1927 בקרקוב, להורי וילהלם קלר וציליה לבית רוזנצויג, ילדי פולין. אירנה, אחותי היחידה המבוגרת ממני בשלוש שנים, חיה בציריך, שווייץ. בקרקוב גרנו בבית דירות נאה, בסביבה שרוב דייריה פולנים. בבית דברנו פולנית רהוטה, גדלנו וחונכנו באווירה חילונית. אחותי ואני למדנו בבתי ספר יסודיים פולניים. עם זאת הורי היו פעילים בארגוני ספורט יהודיים, וקיימו קשרים חברתיים עם משפחות יהודיות. אבא עבד כ-29 שנים בחברת AEG, חברה גרמנית גדולה לייצור ציוד חשמלי, תחילה כשכיר ואחר כך כנציג בלעדי של החברה לשטחי פולין.

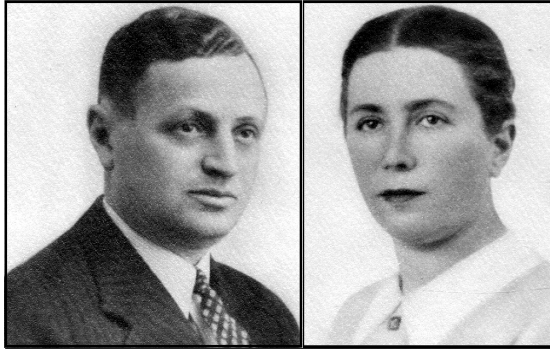
ב-1938 קיבל אבא מכתב מהחברה בו הודיעו לו בנימוס, תוך התנצלות והבעת צער, שלא יוכלו להמשיך ולקיים את קשריהם עמו. אבא נשאר באותם משרדים, אך שינה את שם החברה כדי לא להצביע על הקשר עם החברה הגרמנית. הוא הפך את החברה לשותפות בע"מ, והמשיך למכור ציוד חשמלי באופן עצמאי יחד עם אימא כשותפה ומזכירה. במשך כל אותן השנים התנהלו חיינו כסדרם, בעבודה, לימודים וחופשות קיץ שהייתי מבלה עם אימא ואחותי בכפר.

ב-1 בספטמבר 1939 פלשו הגרמנים לפולין, ומיד החלה בריחה המונית של יהודים מזרחה, בתקווה להינצל, וכך גם אבי ואחותי, אך מיד חזרו לקרקוב. על ילדים יהודים נאסר ללכת לבית הספר. אבי אולץ לסגור את המשרד. חויבנו לשאת על בגדינו את סמל מגן דוד. יהודים נתפשו ואולצו לנקות רחובות. אחר כך החלו הגרמנים להוציא יהודים מדיירותיהם באזורים היותר טובים בעיר, ומשפחתי עברה להתגורר בכפר באזור קרקוב. יכולנו לקחת עמנו רק מעט מתכולת הדירה, והנותר נגנב ע"י הגרמנים או השכנים.

חוקי הדיכוי הלכו והחמירו. בדרום העיר, מעבר לנהר הויסלה, הקצו הגרמנים רובע מגורים והקימו בו את הגטו היהודי עבור יהודי קרקוב והסביבה. הצפיפות בגטו הייתה בלתי מתוארת. בדירת חדר, עם ברז מים קרים אחד ושירותים באכסדרה, התגוררו שלוש משפחות. משפחות מרובות ילדים נאלצו להיפרד מילדיהם, שעברו לגור במקומות בהם מצאו מקום. אחותי גרה ועבדה בבית החולים של הגטו. על אף האיסור, נעשה מאמץ לקיים תכנית לימודים. הגטו נוהל ע"י מועצה מורכבת מדירי הגטו והסדר נשמר ע"י משטרה יהודית, את שני הגופים הקימו הגרמנים. מקורות פרנסה לא היו, אספקת מצרכי מזון הייתה מצומצמת, ומי שלא נותר לו כסף - רעב ללחם. מי שהיה מסוגל לעבוד היה מועסק ע"י הגרמנים.

אותי היו מסייעים יחד עם עוד קבוצת בנות לבית מגורים גדול של קצינים גרמניים בקרקוב ושם עסקנו בעבודות מטבח וניקיון חדרי מגורים. יותר מאוחר העבירו אותי לעבודה במתפרת מדי צבא בניהולם של שני אזרחים גרמניים, מאדריץ' וטיץ'. מדי פעם היו הגרמנים עורכים אקציות, בהן היו מרכזים חלק מתושבי הגטו, בדרך כלל מבוגרים, חולים או ילדים שלא היו מסוגלים לעבוד, מעלים אותם על משאיות ומעבירים

למחנות מוות. ביום סתיו אחד של שנת 1942 הוצאו אלפי תושבי הגטו מבתיהם אל הרחובות, והובלו תוך מכות ויריות אל ככר השוק בקצה הצפוני של הרובע. כך נהרגו רבים עוד לפני הגיעם אל הכיכר. בפינת אחד הרחובות נדחפתי מתוך השיירה והופרדתי מהורי. זאת הייתה הפעם האחרונה שראיתי אותם.



תמונה יחידה שנותרה לי של הורי, ציליה ווילהלם קלר

מי שלא נשלח למותו, נותר בגטו עד חיסולו הסופי ב-13 למרץ 1943. אז גורשנו מהגטו והלכנו ברגל למחנה עבודה בפלשוב. אימא פלשוב היה מפקד המחנה, קצין גרמני בשם אמון גט, שגר בוויילה על גבעה שהתנשאה מעל אתר המחנה. עבדנו קשה, האוכל היה דל וכל הזמן היינו רעבים. בחדשי החורף הקרים נאלצנו לעמוד שעות במפקדי בוקר ולהתפקד עד שמספר האסירים תאם את הרשימות. בשלהי שנת 1943 הפך מחנה פלשוב ממחנה עבודה למחנה השמדה. מדי פעם נערכו "סלקציות" בהן מבוגרים, חולים, תשושים וילדים הוצאו להורג במקום או נשלחו למחנות השמדה. אסירים שנתפסו בנסיונות בריחה או "עבירות" אחרות נענשו במקום, לעיני כל האסירים, במלקות ובתליה. עונשים אלה היו מבוצעים ע"י אסירים אחרים, כאשר הגרמנים חמושים ברובים ואקדחים מפקחים על הפעולה. במחנה עסקתי תחילה בעבודות בניין המחנה ויותר מאוחר במתפרת מדי צבא של מדריץ' וטיץ'.

במחנה פלשוב היינו עד סתיו 1944, ואז העבירו את כל אסירי המחנה ברכבת, בקרונות משא נעולים, למחנה ההשמדה אושוויץ. הנסיעה נמשכה מספר ימים ללא אוכל או שתייה. האנשים בקרונות היו תשושים ומעופלים, שכבו זה לצד זה או אחד על השני וגם על גוויותיהם של אלה שמתו בדרך. כאשר הרכבת עצרה ודלתות הקרונות נפתחו, נצטוונו בצעקות ודחיפות לרדת אל הרציף ולהסתדר בטורים עורפיים. סביבנו ניצבו חיילים וקצינים גרמניים חמושים. מיד החלה "הסלקציה", כלומר הבחירה. אחד הקצינים היה הרופא הגרמני הידוע לשמצה, ד"ר מנגלה. בשרביט בידו הוא הורה להזיז את האסיר שמאלה או ימינה, כלומר לחיים או למות. נשים הופרדו מגברים, הורים מילדיהם, תינוקות מזרועות אמותיהם. טור אחד הובל הישר לתאי הגזים והאחרים למקלחות. מהמקלחות יצאו ערומים ומגולחים, חילקו לנו חליפות פסים וקפקפים, והריצו אותנו לצריפי המגורים. כל אחד קבל

מספר שסומן בקעקוע על אמת ידו. מאותו רגע אבדנו את זהותנו והמספר הפך לשם. פעמים ביום נערכו מפקדי נוכחות בהם ספרו את האסירים. מפקדים נערכו בכל שעות היום, גם בקור המקפיא עם עלות השחר נאלצנו לעמוד שעות, ומי שנפל נורה במקום. המחנה היה מוקף בגדרות תיל חשמלי עם מגדלי שמירה גבוהים, מאוישים ע"י חיילים עם מקלעים וזרקורים שבלילות היו מאירים ומחפשים בכל פינות המחנה. העבודה הקשה והרעב הפילו קורבנות ואנשים מתו מרעב, מחלות ומהקור העז. תקופת מה שהייתי ב"מחנה ענישה" כדי למלא מקומות "פנויים" של אסירים שמתו או נצחו. עסקתי בעבודות חפירה בקרח.

הגיעה שנת 1945. הצבא הרוסי התקדם מערבה והגרמנים נאלצו לסגת. בינואר של אותה שנה חוסל מחנה אושוויץ, פונה מיושביו שיצאו מערבה ב"צעדת המוות" הידועה. מי שנפל בדרך מתשישות נורה במקום. לקראת סוף המסע הובלה שארית האנשים בקרונות משא פתוחים. לבסוף הגענו למחנה ההסגר ראוונסבריק, כמה עשרות קילומטרים צפונה מעיר הבירה ברלין, הידוע לשמצה בגלל הרג האסירים הרב שהשתולל בו. אחרי שהייה של כמה שבועות נאלצו הגרמנים לסגת לכוון ברלין והאסירים והאסירות הועברו ברכבת למחנה נוישטדט-גלווה, שם עבדתי תחת כיפת השמיים בתיקון חלקי מטוסים. גם במחנה זה נפלו קורבנות רבים ממחלות, קור וחוסר תזונה.

בבוקר ה-2 למאי 1945 התעוררנו כשבמחנה לא נראה אפילו גרמני אחד. כולם ברחו בלילה מפני הצבא הרוסי המתקרב. קבוצת נשים ואני בתוכה יצאנו מהמחנה, ופינו בהליכה אל הכפר הסמוך שהיה ריק מתושביו הגרמנים, כשלפוננו בגדי הפסים ולרגלנו קבקבי עץ וידינו ריקות. בבתים הנטושים מצאנו חלקי לבוש ומעט אוכל. החלטנו לשים פנינו מזרחה, לפולין, לקרקוב, בתקווה למצוא בני משפחה. הדרכים היו מלאות ביחידות צבא רוסים רגלי וממונע, ומהם היינו מקבלים מעט אוכל. לפעמים נזדמן רכב ממונע רוסי שנסע בכוון שלנו וזכינו בהסעה למרחק מה ולמעט מנוחה.

לאחר כמה שבועות הגענו לקרקוב. העיר לא סבלה מהפצצות והשירותים העיקריים, כמו מים, חשמל וקווי חשמליות פעלו. בעיר הוקם ועד יהודי שסידר מקומות לינה ותמחוי לפליטים שהגיעו לעיר. בגלל הלכלוך ששרר שם לא נשארו ללון. לא היה שום מידע מסודר ואמין על ניצולים ולא הייתה כל עזרה כספית. מהר מאד התברר לי שאיש מבני משפחתי לא נותר בחיים. לנתי כמה שבועות על רצפת המטבח אצל מי שהיה מועסק ע"י אבי במשרדו, שגם החזיר לי טבעת ושעון של אמי. היו בידו חפצים נוספים שלנו שלא יכולתי לקחת עמי. לא קבלתי ממנו כסף או עזרה כלשהי. צעיר יהודי שפגשתי מסר לי את מקום עבודתו אצל רופא שיניים, וכך זכיתי במעט כסף לקניית אוכל, ובמקביל למדתי בבית ספר ערב.

(המשך בעמוד 3)

עצותיו של ילד בן תקופת הקסת לילדי עידן המחשב



ביקשתם לשמוע ממני מהו נסיוני אשר רכשתי ומה המסר החינוכי שהנני מביא לכם מאותה תקופה של לימודי בבית הספר "עממ"י" העברי בקרקוב מלפני 65 שנה. היטבתם לעשות בפניתכם דווקא אלי: שמי היה מוזכר ביראה ובאנחות כבודות בחדר המורים עוד שנים רבות לאחר עזיבתי את בית הספר. הייתי התלמיד היחיד אשר שמו זכה בה"א הידיעה: המורים לא היו מזכירים סתם את "פלדבלום" אלא את "הפלדבלום הזה!". יתרה מכך: למרות שמשך הלימודים ב"עממ"י" היה באותם הימים שש שנים, מסיבות ששתיקה יפה להן למדתי – לא, נכון יותר לומר – ביקרתי בבית ספרנו שנה נוספת אחת – בסך הכל במשך שבע שנים.

והנה פרי נסיוני מאותה כיתה ה': נתבשרנו כי עלינו לבקר, תחת פיקוחו של מורנו מר גרוסמן, בגן הבוטני של עירנו, קרקוב, זאת על מנת ללמוד על ההבדלים בין צמחי הקיץ השונים הגדלים בפולניה. הקיץ! מילה שפרושה בשבילנו היה החופשה הגדולה, השחייה בנהר, העפיפון שבשמים, אך בשום פנים לא "הבדלים בין צמחים", לכן, כבר בחשמלית שהוליכה אותנו לגן הבוטני רקמנו תכנית הגנה כדי להימנע מהצמחים וההבדלים ביניהם. מוישה "השמן" הציע לצבוע את הלחיים שלנו בעלים האדומים של הפרחים שנשתלו בגן. סומק מדומה כזה היה מתפרש על ידי המורה כסימן לחוסר גבוה,

וזהו המסר והעצה אשר הנני מעביר בזאת אליכם מתוך נסיוני כתלמיד לפני ששים וחמש שנים: ההבדלים בין הצמחים הם, ככל הנראה, רבים מאוד; בעת ביקורכם בגן הבוטני בקרקוב תזיהרו מהכרטיסון: תכירוהו בנקל על פי שפמו המאיים ואפו הענק והזהרו; זכרו כי המטאטא נמצא בפינה הימנית, ליד הקיר.

ד"ר איגו פלדבלום
מתוך ביי"ס הריאלי העברי בחיפה

יוסף קדרון ז"ל

בצער רב נודע לנו על פטירתו של **יוסף קדרון** (קורנבלום) ז"ל, בגיל 91. יוסף נולד בקרקוב בשנת 1918 להוריו, הנריק וברוניסלבה קורנבלום. מיד עם סיום לימודיו התיכוניים בגימנסיה העברית שברחוב בז'וזובה החל, בשנת 1936, בלימודיו באוניברסיטה היגלונית בפקולטה לפילוסופיה. בשנת 1937 עזב את קרקוב ונסע לפלשתינה, על מנת להשלים את לימודיו באוניברסיטה העברית בירושלים. בשנת 1942 התנדב לצבאו של אנדרס שחנה באותו זמן באירן,

פרופ' אלכסנדר סקוטניצקי
המרכז לדיאלוג בסטרודום

תודה למתנדבת

דבורה הנפלד (מבית רפפורט) סייעה בהתנדבות, במשך שנים, בפענוח תעודות בבית התפוצות. לאחרונה זכתה גב' הנפלד במכתב תודה והוקרה ממנכ"ל בית התפוצות ומנהלי המרכז לגינאולוגיה במקום. וזו לשון מכתב התודה:

"אנו מודים לך מקרב לב על העבודה המסורה והחשובה, וגדולת ההיקף, שעשית בהתנדבות עבור המרכז לגינאולוגיה יהודית ע"ש דגלס א. גולדמן במשך שני עשורים. בעיקר ראוייה לציון עזרתך החשובה בפענוח ותרגום מסמכי רישום אוכלוסין יהודי מפולין. עבודה זאת עזרה לרבים מאד לאתר את שורשי המשפחה שלהם. כולנו מאחלים לך בריאות, אושר ואריכות ימים."

קורותיה של מריסה קלר (המשך מעמוד קודם)

יותר מאוחר בקיץ הגיע לעיר חבר של אחותי ובחשאי העביר אותנו דרך הגבול לגרמניה, לעיירה בשם גיילינגן, על גדות הנהר ריין. בבית אבות גדול שננטש, הוקם מחנה מעבר לניצולים יהודים. המפעל נתמך ע"י יהודי שוויצרי אמיד שדאג לכל צרכינו בכסף, אוכל, בגדים וציוד. באותו בית התקבצו צעירים רבים מארצות אירופה, ושם זכינו לראשונה לתנאי חיים אנושיים. נשארת במקום עד קיץ 1946, כשהצטרפתי לקבוצה שתכננה לעלות ארצה, ואיתה הגעתי למאסר. משם, כעבור שלושה חודשים, הפלגנו ארצה על סיפון אוניית המעפילים "לטרון". קרוב לחופי הארץ אתרה אותנו אוניית מלחמה בריטית שתפקידה היה סיכול עליה "בלתי לגלית" (עליה ב'). הגענו לנמל חיפה ושם, תוך קרב התנגדות כשנשקנו מקלות וקופסאות שימורים,

את הקיבוץ והגעתי לירושלים, שם התחלתי את לימודי בבית הספר לאחיות של ויצ"ו, לימודים שארכו שנה וחצי. עם סיום לימודי בשנת 1951 עברתי לחיפה, שם התחלתי לעבוד כאחות בחדר תינוקות של מחלקת היולדות בבית חולים רמב"ם. באביב שנת 1953 הכרתי את בעלי לעתיד ובנובמבר של אותה שנה נישאנו. בעלי נסע לארצות הברית לעבודה במפעל לאלקטרוניקה, ואני הצטרפתי אליו. בסוף שנת 1955 חזרנו ארצה, וכאן נולדו שני בנינו, רוני וזאב. ב-1968 עברנו לרמת השרון, ועבדתי כאחות בבית יולדות הקריה בתל אביב. בשנים 1982-1988 שהינו בשוויץ לרגל עבודתו של בעלי. חזרנו ארצה לרמת השרון ומשנת 2001 אנו גרים בבית דיור מוגן בהוד השרון.

מרים (מריסה) רביד

השופט הושלך למים



קבוצת מכבי קרקוב, אלופת פולין בכדור מים בשנים 1928-29 מימין: ל. וולגר, י. גולדשטיין, א. סולדינגר, ו. סולדינגר, ז. ריטרמן, א. שיינפלד, י. פורנסקי ומנהל גהורס

למחרת, יום ראשון, התעתדנו לשחק באותו איצטדיון עם "אוינה" מפוזן. חששנו מידידי אבנים והיינו מוכנים להכנע בואלקאוב, אך הגנרל שעמד בראש התאחדות השחיה נשבע לנו בהן צדק ששערה לא תיפול מראשינו. כאשר הגענו למקום היתה הברכה מוקפת חיילים ואנשי צבא רבים ישבו בקרב הקהל. ניצחנו 5:0.

מפגש דרמטי

אבל תחרויות האליפות עדיין לא תמו. אחרי שני משחקים עם הקבוצה הגרמנית מקטוביץ א.ק.ס. ("ארשטר קטוביצר שווימפריין") היה עלינו לעמוד בתחרות השלישית והמכרעת. היה זה מפגש דרמטי. עייפים אומנם מהאירועים האחרונים וללא שיינפלד החלטנו, בכל זאת, להלחם עד כלות הנשימה. מבחינה טכנית וטקטית היינו חזקים יותר מיריבינו, אבל הם היו מהירים יותר. הם שחו כמו שדים. בקושי נשמנו, אך חרקנו שן ועמדנו בהתקפותיהם החוזרות ונשנות. תוך דקה הובילו 0:1 וזמן קצר אחר כך השיגו שער נוסף. הודות לשוערנו המצויין, קפטן פורנסקי, החזקנו מעמד עד סיום המחצית הראשונה. היה יכול להיות גרוע מזה. החלטנו ללחום עד הסוף: רק לא להשבר!

הם יתעייפו. הם לא יעמדו בקצב שקבעו לעצמם. מיד אחרי ההפסקה התקפנו. שער לזכותנו – 1:2. תוך זמן קצר השוונו 2:2, ולבסוף ניצחנו 3:2. ראשי התאחדות השחיה הפולנית היו מעדיפים, ודאי, שגרמנים יזכו באליפות פולין ולא יהודים.

היתה זו הפעם האחרונה שהשגנו את האליפות. כולנו היינו אקדמאים ולא גידלנו משמרת צעירה. אחרי שמונה שנות אליפות פינינו את המקום לאחרים. אבל "עשינו היסטוריה". נכנסנו אחר כבוד לתולדות הספורט הפולני, ואני מקווה שגם היהודי, מסיים ד"ר סולדינגר את סיפורו.

מאת נתן גרוס

פורסם ביום שישי 19 באוגוסט 1983

שמונה פעמים רצופות היתה קבוצת מכבי קרקוב אלופת פולין בכדורמים, ובמשך שנים אחדות יצגו כמעט כל שחקניה את פולין בתחרויות בינלאומיות ב"ואטרפולו". תצלום יחיד במינו, משנת 1929, של קבוצת מכבי בחולצות הנבחרת של פולין – הנשר הפולני הלבן על רקע אדום – השתמר הצל רופא שיניים תל-אביבי, ד"ר א. סולדינגר: ווגלדר, גולדשטיין, האחים סולדינגר, האחים ריטרמן, שיינפלד והשוער קפטן פורנסקי. מן השמונה נותר בחיים רק ד"ר סולדינגר, מפיו שמעתי פרטים על השערוריה עם השופט סמאדני, שזיעזעה בזמנה את עולם הספורט הפולני.

מספר ד"ר סולדינגר: היה עלינו לשחק נגד א.ז.ס. (אגודת הספורט האקדמאית) בוורשה, באיצטדיון הצבא הפולני. לא אדבר על אותן תחרויות "ספורטיביות" שבסופן יצאנו מן המים ללא מכנסים, חפצים ושרוטים. בהן האקדמאי ששחה לידי היה שורק באזני "זיזיזייד!" (יהודי!). בשום אופן לא יכלו להשלים עם הרעיון שקבוצה יהודית תהיה אלופת פולין.

"בוורשה אינני מפחד מפניכם!" – אמר בנימה ידידותית השופט סמאדני לויגה ריטרמן. הם הכירו זה את זה שנים רבות. טדאוש סמאדני, מייסד התאחדות השחיה הפולנית, חתנו של שר האוצר הפולני מטושבסקי, היה לא רק שופט ספורט אלא גם שופט אזרחי. בהתאחדות השחיה הוא שלט כרוזן: עמד מאחורי כל החלטה, וקבע את שופטי המשחקים. היו לו, ללא ספק, זכויות גדולות על התפתחות ספורט המים בפולין. הוא הביא לקרקוב מבלגיה את המאמן הראשון, ואן סקלה, שלימד אותנו את טכניקת הקראול. הוא היה קנאי-לאומני גדול, וחששנו ששיפוטו לא יהיה הוגן כלפינו, אך חרף הסתייגויותנו ומחאותינו "נקבע" דווקא הוא כשופט במשחק החשוב, מכבי – א.ז.ס.

פנדל נגד מכבי

כבר בדקה הראשונה למשחק קבע השופט סמאדני פנדל נגד מכבי. פנדל בכדורמים הוא די נדיר, ואין קובעים אותו בפזיזות. כעסנו על הירישה המעוות, אך כמוכן, ללא הועיל. א.ז.ס. הובילה 0:1. לא חלפה דקה ושריקה נוספת בשרה פנדל שני נגדו. 0:2 לטובת א.ז.ס. באופן ספונטני התחלנו לצאת מן המים. איני יודע איך זה קרה. לא זכור לי שהתייעצנו בינינו.

הייתי עדיין במים והנה עיני רואות את סמאדני, דגלון בידו, מרחף באוויר לכיוון המים, שעון הכיס שלו התנדנד על שרשרת הזהב – פלאסק! – ואזי שומעות את שאגת הקהל... איש לא ראה מי דחף אותו. שערוריה נוראה התעוררה. הקהל החל לידות בנו אבנים. כאיש אחד זינקנו חזרה אל המים ובצלילה מהרנו לעברו השני של האצטדיון. אותו יום התארחנו בבית האקדמאי הפולני, ופחדנו לחזור לשם כדי לקחת את חפצינו. מיישהו מאגודת "קרקוביה" נלווה לאחד מבחורינו והעביר עמו את החפצים למלון.

מי השליך את השופט למים? לא נמצא עד ראייה שהיה יכול להצביע בוודאות על האשם. סמאדני חשש שהיה זה זיגמונט ריטרמן, והוא פסל אותו למשחקים לכל החיים. ריטרמן לא היה יכול לסבול חרפה שכזאת, אי לכך שכנע את שיינפלד להודות באשמה. כבודו של ריטרמן הושב לו, אך לגבי שיינפלד היה זה סוף הקריירה.

אנטונינה וולדיסלב בכול, חסידי אומות עולם

צמודה לאנה, אחת מבנות המשפחה שטיפלה בה במסירות.

לאחר המלחמה שבה סבת, אשר שרדה את המחנות פלשוב, בירקנאו ובוכנוולד, לכפר ביסטרה, כדי להחזיר את אמי. המשפחה כולה קיבלה לאחר המלחמה את אות חסיד אומות העולם.

בשנה שעברה ביקרתי את צאצאי משפחת בכול, שחלקם גרים עדיין בביסטרה; נכדתה של יינה, ד"ר קתרניה פיל, מתגוררת בקרקוב ומסייעת בידי בכתבת ספר על קורותיה של משפחת.

יובל ירח

yuvalyareach@gmail.com

סכנה מוחשית לילדים - באקציה של אוקטובר התחבאו סבתי ואמי במרתף, אך התינוקות בכתה והיה צריך להשתיקה באמצעות כדורי שינה וסתימת פיה, פעולה שכמעט גרמה למותה. באמצעות מכרה פולניה, יינה סיויק, הצליחה סבתי להעביר את התינוקות אל מחוץ לגטו, אל בית הוריה של סיויק, בכפר ביסטרה הנמצא כ-60 קילומטר דרומית מקרקוב. בכפר זה גדלה אמי כבת הששית במשפחתם הגדולה והקתולית מאד של אנטונינה וולדיסלב בכול.

כשלוש שנים חיה אמי בכפר, בביתקת שבסמוך לשדה ויער; למדה להתפלל למריה הקדושה, רעתה אווזים והיתה

סיפור הצלתן של אמי וסבתי בתקופת השואה ריחף תמיד במשפחה. סבי, מקס גלור, נולד בשנת 1910, וחי עם משפחתו בקרקוב, בכפר וולניצה 14; סבתי, מניה לבית וולפגנג, נולדה בשנת 1916, והתגוררה ברחוב סטרושבילנה 74 (או 64?); לאחר חתונתם עברו לדירה ברחוב דיטלה 62. טרם פרץ המלחמה עבד סבי בחנות הבגדים של וינקלר, ברחוב סטרדום 5, אני מניח שסבתי הייתה עקרת בית ובמקביל עבדה גם בחייטות.

במרץ 1941 אולצו סבי וסבתי לעבור לגטו, ושם גרו, ככל הנראה, בפלאץ זגודי 10. חודש מאוחר יותר נולדה בגטו אמי, לאה. הגירוישים והאקציות של שנת 1942